

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

ontbreken bij Aston. Daardoor blijft bijvoorbeeld onverklaard waarom ASS-patiënten vaak zo star aan vaste gewoonten hechten.

De kenmerken van Asperger moeten we afleiden uit de hoofdstukjes over de gedragingen die storend voor de omgeving zijn. De psyche van degene met ASS blijft een black box. Het boekje geeft dus zelf blijk van de beperkte *theory of mind* die juist een kenmerk van ASS is. Gefrustreerde partners zullen zich door Astons boekje wel gezien en begrepen voelen, maar niet meer begrip ontwikkelen voor hun partner met ASS en de enorme klus waarvoor deze staat in het dagelijks leven. Voor meer begrip zullen ze zich tot Attwood moeten wenden.

Jolanthe de Tempe

Literatuur

- Aston, M. (2001). *The other half of Asperger syndrome: a guide to living in an intimate relationship with a partner who has Asperger syndrome*. London: The National Autistic Society.
- Aston, M. (2003). *Aspergers in love: couple relationships and family affairs*. London/Philadelphia: Kingsley.
- Lange, A. (2006). *Gedragsverandering in gezinnen; cognitieve gedragstherapie en systeemtherapie*. 8^e herziene druk. Groningen: Martinus Nijhoff.
- Rodenburg, L. (2008). GewoonOngewoon: autisme in gezin en partnerrelatie. Verslag conferentie te Beilen, 1-2 november 2007. *Systeemtherapie*, 20.3.
- Tempe, J. de & Lafeber, H. (2008). *Wie is er hier lastig?* Verslag jaarconferentie NVRG te Amersfoort, 21 september 2007. *Systeemtherapie*, 20.1.
- Voorst, G. van (2008). Relatieproblemen bij personen met een autismespectrumstoornis. *Systeemtherapie*, 20.3.

Psychoanalyse en/van het systeem bij jongeren en hun gezin

Mark Kinet (red.) (2008). Antwerpen/Apeldoorn: Garant. 198 pp. € 22,90. ISBN 798-90-441-2258-9.

Deze bundeling van acht bijdragen van negen verschillende auteurs over de complementariteit en de mogelijke integratie van psychoanalytische en systemische therapie bij de behandeling van jongeren, leidde bij mij als recensent tot een kritisch zelfonderzoek. Welke criteria gebruik ik bij mijn beoordeling? Waarom

vind ik de ene bijdrage slecht en de andere juist heel goed? Ik realiseerde me de volgende toetspunten: biedt het gebodene me handvatten voor het therapeutisch 'handwerk', stimuleert het me om de problematiek nog eens goed te doordenken, geeft het me bredere, ook theoretische perspectieven en, meer algemeen,

voel ik me door de tekst aangesproken?

Mark Kinet, de redacteur van deze bundel en coördinator van de reeks waarin deze publicatie verscheen ('Psychoanalytisch Actueel'), is psychiater, vooraanstaand psychoanalyticus en hoofdgenesheer van een kliniek in België. In zijn inleidende hoofdstuk benadrukt hij dat behandeling van problematische jongeren niet kan zonder hun gezin er bij te betrekken. Hij schetst de praktijk in zijn kliniek met betrekking tot de familie van de opgenomen patiënten. Altijd vinden er familiegesprekken plaats, met als doel te komen tot een 'good enough' probleemdefinitie, niet meer en niet minder. Daarmee definieert hij feitelijk de op analytische leest geschoeide behandeling van de jongere als de kern. De gesprekken met het gezin dienen ruimte en goodwill te creëren voor de individuele therapie. Soms ziet men wel een indicatie voor therapeutische gezinsgesprekken, maar Kinet werkt dit niet uit. Het beeld dat hij oproept is dat in zijn kliniek wel van alles gecombineerd wordt, maar de basis toch de psychoanalyse blijft. Wel stelt hij dat psychoanalyse niet almachtig en alwetend is en dat gezin en jongere altijd enigmatische elkaars symptoom zijn. In een fragmentarisch theoretisch overzicht wijst hij binnen het domein van de psychoanalytische theorieën vooral op de opvattingen van Lacan en diens accentuering van het belang van de ander en van de taal, en de objectrelationele school. Daarnaast stipt hij kort verschillende oudere systeemtherapeutische scholen aan,

meer opsommend dan dat hij inhoudelijk de relevantie voor het thema van de bundel aangeeft. Vreemd genoeg noemt hij niet de narratieve en oplossingsgerichte richtingen.

Leen van Compernelle, kinderpsychiater en psychoanalytica, bezint zich op de invloed van het gezin op de ontwikkeling van het kind en focust op het begrip castratie. Daarbij denkt zij als 't ware hardop, maar haar betoog leidde bij mij niet tot begripsverheldering. Ik ervoer haar bijdrage als een uitvoerig spelen met woorden en begrippen, zonder dat het mij inspireerde of helpt in mijn praktijk. Sympathiek was wel haar therapeutische bescheidenheid en openheid.

Geert Everaert, eveneens kinderpsychiater en analyticus, schrijft over de integratie van gezinsbegeleiding in het behandelingsproces naar individuatie en separatie. Ook hij gebruikt veel woorden, maar hij werkt weinig uit. Wel lijkt hij ouders, verhuld, als zondebok te zien en ik mis bij hem de notie dat ouders en kinderen ook in een latere levensfase veel betekenis voor elkaar kunnen hebben. De casus die hij beschrijft, vond ik schokkend in een opzicht waar hij niet bij stilstaat: een afgebroken zwangerschap bij een vijftienjarig meisje, als een vuiltje dat verwijderd moest worden.

Een poëtische schildering van de adolescentie en de klinische psychotherapie, in vaak nogal heftige bewoordingen, geeft Rudy Vandenborre, psycholoog en psychoanalyticus. Psychotherapie, stelt de

auteur, is het mogelijk maken van psychische groei, via en door middel van de kliniek met al zijn mogelijkheden. Kennelijk bood het gezin die mogelijkheid voor de opgenomen jongeren niet, maar dat wordt niet uitgewerkt. Contact met de ouders is nadrukkelijk voorbehouden aan de gezinstherapie, andere therapeuten spelen daarin geen rol. Al geeft hij beeldende reflecties over de opzet van de klinische psychotherapie, zijn betoog levert geen noemenswaardige bijdrage aan het thema van de bundel.

Dat ligt anders bij de omvangrijke bijdrage van Bruno Hillewaere, psycholoog en systeemtherapeut bij de adolescentenafdeling van De Viersprong in Halsteren. Hillewaere vangt aan met een heldere uiteenzetting van de basisgedachten in de moderne versus de postmoderne psychotherapie: objectieve kennis van de realiteit is wel dan wel níet mogelijk. Vanuit zijn keus voor het postmoderne schetst hij heel inzichtelijk de essenties van het narratieve, het collaboratieve en oplossingsgerichte werken. Ook hier klinische psychotherapie met opgenomen jongeren, maar tegelijk een grote openheid naar het gezin van oorsprong en allerlei pogingen hen maximaal te betrekken bij de behandeling, waarbij de gebruikte methoden en strategieën telkens onderbouwd worden door verwijzing naar veelal systemische auteurs. Hillewaere spreekt daarbij over de ethiek van de gastvrijheid, niet alleen voor de

adolescent maar ook voor diens familie. Helaas wordt deze bijdrage wat ontsierd door veel taal- en typefouten. En mij trof ook dat de auteur geen weet lijkt te hebben van oudere relevante publicaties dan die van de negentiger en latere jaren. De 'viersprongwerkwijze' is ook in zijn integratie van analytisch en systemisch werken minder 'nieuw' dan hij denkt (zie Schouten, Hirsch en Blankstein, 1974).

Jan de Vos, kinderpsychiater en gezinstherapeut, focust op een belangrijk integratief element in zowel het psychoanalytische als het systeemtherapeutische gedachtegoed: de intermediaire ruimte. Hij bespreekt aan de hand van casuïstiek de betekenis van deze tussenruimte waarin de interne realiteit van behoeften, emoties en angsten raakt aan de externe realiteit. De analyticus Winnicott doopte deze tot intermediaire ruimte. Deze transitionele ruimte laat groei toe en ontwikkeling, zonder noodzaak van direct resultaat. Ook diverse systeemtherapeuten beschrijven het belang van ruimte creëren, ruimte voor symbolisering en verbeelding, voor het beeldend uiten van wat (nog) niet gezegd kan worden. De Vos past deze benadering tevens toe op de hulpverleningsteams zelf: ook daar is ruimte nodig voor een innerlijke dialoog en reflectie, opdat men uit de actie-reactieketen kan treden en als hulpverleners niet gevangen raakt in een verstarrende etikettering. Een waarlijk integratieve bijdrage.

... een poëtische schildering van de adolescentie ...

Hetzelfde kan gezegd worden van het uit het Engels vertaalde artikel van de Australische psycholoog-gezinstherapeut Glen Larner, 'Over het weten niet te weten', dat oorspronkelijk in 2000 in het *Journal of Family Therapy* verschenen is. Larner signaleert een beweging van twee kanten: analytici zijn meer en meer geïnteresseerd in de sociale context van het individu, en systeemtherapeuten introduceren analytische ideeën, zoals John Byng-Hall die de rol van onbewuste familiemythologie aangeeft. Maar basaler nog is Bion's uitwerking van het analytische proces vanuit het niet-weten van de analyticus. Deze grondhouding van niet-weten deelt de psychoanalyse met de narratieve therapeuten. In een mooi betoog werkt Larner dit verder uit en hij illustreert het vanuit de praktijk van de narratieve kinder-familietherapie.

De bundel wordt afgesloten met een kort overzicht van recente publicaties in

The Journal of Family Therapy, alle gaande over de toenadering tussen het psychoanalytisch en systemisch gedachtegoed. Helaas wagen Hubert Stiers en Nicole Vliegen zich niet aan een meer theoretische begripsanalyse, maar beperken zij zich tot het signaleren van de praktijk van samenwerking en wederzijdse acceptatie.

Samenvattend: een bundel artikelen van zeer wisselend niveau, maar zeker met enige waardevolle bijdragen.

Als niet-Vlaming had ik daarbij overigens, vooral bij de eerste artikelen, af en toe moeite het betoog goed te begrijpen gezien de typisch Vlaamse woordkeus.

Han Blankstein

Literatuur

Schouten, J., Hirsch, S. & Blankstein, H. (1974). *Laat je niet kennen. Over residentiële behandeling van adolescenten*. Deventer, Van Loghum Slaterus.